

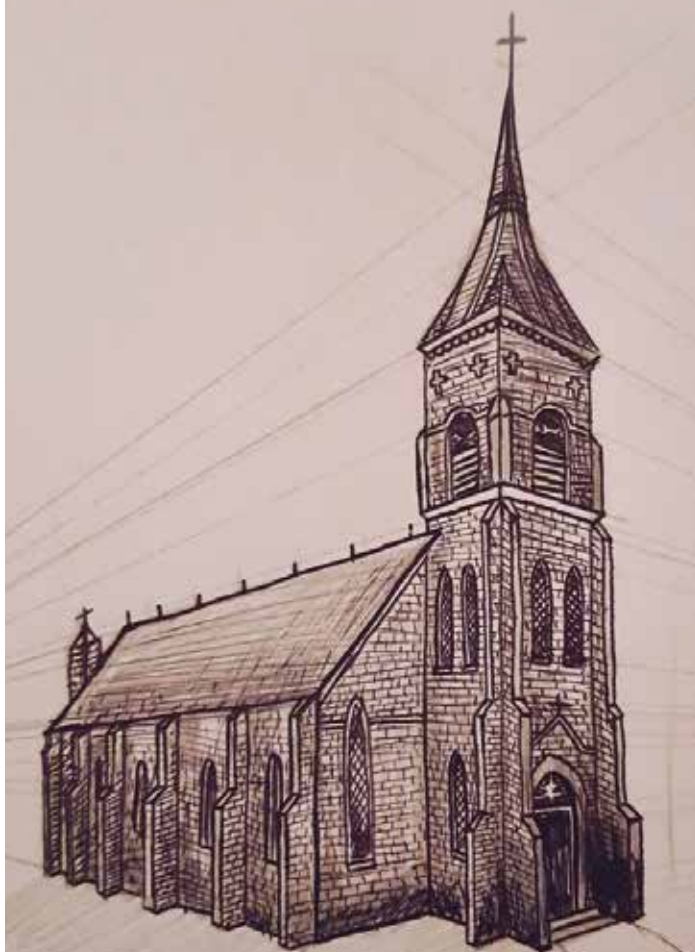


Uit verlies winst: toekomst voor de kerk

Allerlei typeringen zijn voorbijgekomen: 'CGK houden elkaar in de houdgreep', 'CGK staan na afwijzing toekomstplan met lege handen', 'De CGK staan in brand', 'De CGK zijn failliet'. Ze geven allemaal uiting aan de impasse waarin het kerkverband van de CGK verkeert en die heeft geleid tot de voortijdige sluiting van de generale synode. Het kerkelijk samenleven gaat zo niet meer.*

Impasse

De synode is vastgelopen en er is geen uitweg meer gevonden voor een gemeenschappelijke toekomst van de kerken. Deze werkelijkheid doet overduidelijk pijn op de synode en bij allen die kerkelijk betrokken zijn. Wie leeft bij de roeping tot eenheid van de kerk (Ef. 4:1-16) en bij de belijdenis van artikel 28 NGB om zich te voegen bij de kerk en zich met haar te verenigen, kan slechts vervuld worden met verdriet en schaamte als dat niet langer mogelijk blijkt te zijn doordat de pluraliteit aan opvattingen en gedragingen de kerkelijke eenheid verdringt. Deze nieuwe realiteit vraagt daarna echter ook om niet te verstarren, nog minder om te verharden, maar om een geestelijk



keerpunt. Hoe kan de *verlegenheid* worden omgebogen in een *gelegenheid* om tot een nieuw kerkelijk perspectief te komen in het licht van de Bijbel, belijdenis en kerkorde? Daaraan wil dit artikel graag een bijdrage leveren.¹

Man, vrouw en ambt

Het is al dertig jaar geleden dat de vraag over 'de vrouw in het ambt' op de CGK-synode aan de orde kwam. Dat leidde in 1998 tot de uitspraak dat het Schriftuurlijk verantwoord is dat het gezaghebbend leiding geven in de ambten in de gemeenten aan de man en niet aan de vrouw toekomt. Na allerlei ontwikkelingen in de tussenliggende jaren kwam de synode 2019-2022 tot een drieluik over (A) *kerk-zijn*, (B) *vrouw en ambt* en (C) *de kerkelijke weg*. Met betrekking tot *vrouw en ambt* sprak de synode in de lijn van 1998 uit:

dat zij luisterend naar de Schriften, met het op dit moment geschonken inzicht het meest gehoorzaam is aan het Woord van God met de overtuiging dat man en vrouw in de gemeente een eigen roeping hebben en dat het voorgaan en geestelijk leidinggeven aan de gemeente alleen aan bekwame broeders toekomt.

De synode wees er daarbij op dat het naast de uitleg van expliciete teksten ook gaat om de doorgaande lijn in de Bijbel over de eigen positie van man en vrouw. Hierbij is naast het *Schriftverstaan* ook het *Schriftgezag* in geding en de wijze van kerk-zijn. Daarom acht de synode het "van principiële gewicht dat wij over dit onderwerp als kerken samen besluiten."

Kerk-zijn

Tijdens de synode 2019-2022, midden in coronatijd, is de commissie kerk-zijn ingesteld vanwege de diepe tegenstellingen in en tussen de kerken. De commissie bracht in 2020 haar rapport uit: '*Zoek eerst het Koninkrijk van God*' – een weg terug uit de impasse.² Hierin worden fundamentele dingen gezegd over het wezen van de kerk op basis van wat wij geloven en belijden: één heilige, katholieke en apostolische kerk. Ook bespreekt het rapport de plaats en betekenis van het kerkverband. Het lichaam van de kerk is niet alleen een plaatselijk lichaam, maar ook bovenplaatselijk. Het kan niet zo zijn dat het gebed om eenheid uit Johannes 17:21 wel slaat op *interkerkelijk* contact, maar niet op *intern-kerkelijk* contact.

Het kerkverband rust op de eenheid in de leer zoals die in de gereformeerde belijdenisgeschriften is vastgelegd. Als die eenheid ontbreekt, is het denkbaar dat de grenzen van het kerkverband zijn bereikt, zo schrijft het rapport.

Hoe kan de *verlegenheid* worden omgebogen in een *gelegenheid* om tot een nieuw kerkelijk perspectief te komen in het licht van de Bijbel, belijdenis en kerkorde?

In deze lijn veroordeelde de synode bij de besluiten over *kerk-zijn* en *de kerkelijke weg* het plaatselijk voorbijgaan aan landelijke besluiten die zijn genomen met een beroep op Schrift en belijdenis. De synode noemde dit *censurabel* en deed een dringend appel op alle kerken om zich te houden aan de synodebesluiten. Een plaatselijke kerk maakt het moeilijk, zo niet onmogelijk haar plaats in het kerkverband te houden als zij zich niet voegt naar de beslissingen van meerdere vergaderingen op punten die door de kerken gezamenlijk als principiële geduid worden. Kerkelijke eenheid gaat niet samen met volhardend afwijzen van geldende kerkelijke besluiten.

Convent

Op 20 april 2024 vond een 'convent' plaats voor alle christelijke gereformeerde kerken. Dit was bedoeld als een dag van geza-

* Dit artikel moest worden afgesloten op 16 mei 2025, dus vóór de afsluitende synodevergadering op 3 juni 2025.

1 Dit is een sterk verkorte versie van een uitgebreider artikel dat, met broncitaten en verwijzingen, is te vinden op: www.bezinninggkv.nl

2 Rapport van de commissie kerk-zijn, '*Zoek eerst het Koninkrijk van God*' – een weg terug uit de impasse. Het rapport is in opdracht van de synode ook afzonderlijk verschenen, voorzien van een samenvatting, bij Buijten & Schipperheijn 2023.

menlijke verootmoediging en tegelijk als een 'draagkrachtmeting' hoe de kerken de toekomst van het kerkverband zien. Vooraf waren vier 'denkrichtingen' benoemd:

- A. *Kerkstelsel handhaven*: de CGK blijven bij het presbyteriaal-synodale stelsel en daarbij dienen alle kerken zich te voegen naar het kerkverband.
- B. *Kerkstelsel aanpassen*: een aanpassing naar een ander, meer congregationalistisch kerkstelsel waarin de kerken elkaar minder binden en meer autonoom zijn.
- C. *Gezamenlijk aansluiten bij een ander kerkverband*: de synode dient zo mogelijk de kerken als geheel in te brengen bij een ander kerkverband.
- D. *Kerkverband ontvlechten*: in gezamenlijkheid zorgvuldig afbouwen en overdragen waarvoor we als kerken samen verantwoordelijkheid dragen.

Het grootste deel (121 kerken of 78%) opteerde voor A: handhaving en naleving van het gereformeerde kerkstelsel. De rest (32 kerken of 20%) koos B: aanpassing van het kerkstelsel naar meer plaatselijke autonomie. Dat sluit – niet toevallig – aan bij de ruim 30 kerken die de ambten hebben opengesteld voor vrouwen. Het is opmerkelijk dat deze primaire uitkomst na het convent niet duidelijk is gehoord.

Wat na het convent vooral viel te beluisteren, is dat een 'overweldigende meerderheid' (98%) van de kerken samen wil blijven. Die duiding berust op een optelling van de opties A en B. Maar dat is een optelling van appels en peren. Optie A is immers neergezet als de terugkeer naar de gezamenlijke kerkelijke orde, optie B als de overgang naar een structuur met meer plaatselijke autonomie. Het samentellen van A en B lijkt dan ook op *framing*, misplaatste beeldvorming. Want opties A en B sluiten elkaar juist uit.

Wil je een conclusie trekken, dan is het dat 121 kerken of 78% aangeven dat zij kiezen voor een gereformeerd kerkverband waarin de synodebesluiten worden nageleefd.

Synode 2024-2025

Tegen de besluiten uit 2022 over *Vrouw en ambt* zijn veel revisieverzoeken ingediend. De synodecommissie heeft deze uitvoerig onderzocht en besproken. Ook hier kwam de verdeeldheid weer tevoorschijn in een meerderheidsrapport en minderheidsrapport. De synode heeft in de lijn van de meerderheid de revisieverzoeken afgewezen (januari 2025).

Daarna is uitvoerig gesproken over de toekomst van het kerkverband. De commissie hiervoor kwam met een bijzonder voorstel om naast de gewone classes tijdelijke extra classes (*interim-classes*) in te stellen voor kerken die afwijken van de synodebesluiten. Zij kregen daarmee een eigen plaats toegekend. Dit was bedoeld als noodgreep. Uiteindelijk zou moeten

Het gaat allereerst over de Schrift. Er zijn fundamentele verschillen van inzicht en opvatting over de omgang met de Bijbel

blijken of men elkaar nog weer zou kunnen vinden of niet. Bij de bespreking bleek dat het voorstel niet voldoende gedragen werd, waarna de commissie het voorstel heeft teruggenomen (januari 2025).

Nadien kwam nog het voorstel om het hele kerkverband te verdelen in twee 'afdelingen', een *model met A- en B-kerken*. Afdeling A zou zijn voor kerken die zich willen houden aan de Bijbel, belijdenis en kerkorde en aan de synodale bepalingen. Afdeling B zou bestaan uit kerken waar plaatselijke afwijkingen voorkomen ten aanzien van de kerkorde en de synodale bepalingen. Dit voorstel is verworpen (maart 2025).

Toen er geen haalbaar voorstel voor de toekomst van het kerkverband meer over was, is de synode voorwaardelijk gesloten. Er kan alleen nog verder gegaan worden als de afwijkende kerken terugkeren naar de geldende synodebesluiten. Zo niet, vindt op 3 juni 2025 de sluiting plaats.³

Bestaanscrisis

Waarom loopt dit zo hoog op? Of beter: waarom gaat het zo diep? Het is logisch dat deze vraag wordt gesteld. En ook terecht, gezien de uitzonderlijke noodgrepen die zijn voorgesteld. Immers, sinds wanneer kent een gereformeerd kerkverband 'dubbele classes' of zelfs twee complete 'afdelingen'? Als je de terugblik beziet, dringt de aard van de crisis zich aan je

op. Het gaat in heel de kerkelijke moeite in essentie over twee dingen: over de Bijbel en over de kerk. Dan heb je het inderdaad over het wezen van kerk-zijn, de crux van haar bestaan. De crisis gaat over de grondslagen en gaat daarom zo diep.

Het Woord in geding

Het gaat allereerst over de Schrift. Niet iedereen wil dat zo benoemen, maar velen voelen het wel degelijk aan: er zijn fundamentele verschillen van inzicht en opvatting over de omgang met de Bijbel. Dat niet altijd en overal iedere Bijbeltekst hetzelfde wordt uitgelegd, is van alle tijden. Er is soms verschil van exegese mogelijk. Dat is een zaak van *Schriftverstaan*. Maar het wordt anders als bij de Schriftuitleg zaken aan de Bijbel worden 'toegedaan of afgedaan'.⁴ Dan worden de grenzen van het Schriftverstaan overschreden en wordt het een kwestie van *Schriftgezag*. Dan raak je aan de Bijbel zelf.

Het is hier niet de plaats om dat inhoudelijk te behandelen. Maar het valt in alle eerlijkheid niet te ontkennen dat bij het thema van man, vrouw en ambten in de kerk niet alleen de concrete uitleg van Schriftgegevens, maar ook de gereformeerde Schriftbeschouwing als zodanig in geding is. Dan gaat het om zaken zoals: de invloed van de cultuur in de Bijbel, de scheppingsorde en Paulus' latere beroep daarop, geestelijk leidinggeven en de betekenis van zwijgteksten, het concrete gezag van de Bijbel als Gods Woord ook in onze tijd, plurale Bijbeluitleg en postmoderne waarheidsopvattingen, en dergelijke.

De kerk in geding

Daarnaast is er ook een diepe vertrouwensbreuk gecreëerd doordat kerken en ambtsdragers zich willens en wetens niet meer conformeren aan de synodebesluiten en een eigen independentistische koers zijn gaan varen. Het op ruime schaal bewust niet-naleven van kerkelijke besluiten is een omslagpunt in het kerkelijk bestaan. Het zet de zaken op scherp. Dit is een vorm van *schisma*, het opzettelijk verbreken van de kerkelijke eenheid. Een kerk gaat stuk.

Dit raakt allereerst de eigenschappen van de kerk: het breekt haar geestelijke eenheid op en tast de onderlinge vrede aan. De controverse over de roeping tot de ambten in Bijbels perspectief wordt tot een breukvlak als ieder gaat doen wat goed is in eigen ogen. Temeer omdat het over de ambten in de kerk, het geestelijk leiding geven aan de gemeente gaat. Die geestelijke leiding betreft direct de verkondiging van het Woord, de bediening van de sacramenten en de uitoefening van de kerkelijke tucht, de drie kenmerken van de echte kerk (art. 29 NGB).

Dit raakt in de tweede plaats ook de afgesproken en aanvaarde kerkelijke orde. "God is niet een God van wanorde, maar van vrede. Zo is het in alle gemeenten van de heiligen." (1 Kor. 14:33). Elk commentaar bij de kerkorde verwijst steevast naar deze basisregel. Daarom kennen de kerken in het kerkverband van meet af aan een elementaire regeling voor hun besluitvorming en de gebondenheid aan genomen besluiten (art. 31 KO). Eigenmachtig handelen in strijd daarmee is funest. Kerken en ambtsdragers die hun trouwbeloften schenden, plegen echt onrecht. Het werkt, actueel gezegd, als een explosief dat het kerkverband uiteenrukt en vernielt.

Hoezo crisis?

Natuurlijk zijn er de ontkeners die willen staande houden dat er eigenlijk niet zoveel aan de hand is. Crisis? Het *plaatselijk* kerkelijk leven gaat toch gewoon door? En we mogen toch wel wat verschillen over de betekenis van de Bijbel? We zijn toch niet met elkaar getrouwd? En wie zegt trouwens dat jij gelijk hebt? Deze positiebepaling bewijst juist het bestaan van het probleem. Alleen wie de plaatselijke kerken los ziet van het kerkverband, kan zo denken. En wie een plurale Bijbelvisie hanteert, komt hierbij uit. Ieder zijn eigen waarheid. En verder graag concentratie op het goede leven in de eigen gemeente.

Er zijn er ook die de crisis *geestelijk* willen ontkennen. Van de preekstoel hoor je dan dat we één zijn in Christus. En dat je je niets wijs moet laten maken door groepen en standpunten. Hoezo 'standpunten' in de kerk? Het gaat slechts om één cruciaal ding: Christus en die gekruisigd. We moeten allemaal op de knieën. In deze boodschap zit natuurlijk veel waars, maar schuilt tegelijk een vals dilemma: want de eenheid in Christus is wel een eenheid in het ware geloof door zijn Geest en Woord (Zondag 21 HC), een eenheid waarbij je niet alleen opziet naar het kruis maar je ook daadwerkelijk *buigt* onder het juk van Christus en je houdt aan zijn geopenbaarde Woord (art. 7 NGB). Wie een losse Christus verkondigt zonder zijn Woord en kerk, dient de Bijbelse eenheid in waarheid niet.

Een derde variant is de houding van het kunstmatig *positief denken* dat ondanks alles de harmonie en vrede benadrukt. We hebben zoveel méér wat ons verbindt dan wat ons scheidt. Bovendien: als het over verschilpunten gaat, komen we er samen toch niet uit. Laten we ons daarom vooral richten op tolerantie en de strijd in de kerk ontwijken. Alsjeblieft geen crisis-denken. Er is al strijd genoeg.

3 Bij het afsluiten van dit artikel zijn er geen aanwijzingen voor een wederkeer.

4 Vgl. art 7 NGB en het daar aangehaalde Deut. 12:32.

Alle varianten kunnen de bestaanscrisis evenwel niet langer maskeren. Hoeveel goeds de commissie kerk-zijn ook heeft opgemerkt over het wezen van de kerk en het kerkverband, uiteindelijk komt het niet alleen op woorden, maar ook op de daden aan. Woorden gaan zelfs veel van hun geloofwaardigheid verliezen als zij niet in de kerkelijke praktijk worden geëffectueerd. De brief van Jacobus wijst onmiskenbaar op de samenhang tussen geloven en doen. Daar roept ook het eindbesluit van de synode op 28 maart 2025 toe op: het is nu de tijd voor wederkeer binnen de bedding van genomen synodebesluiten.

Kerk-zijn volgens de belijdenis

De terugblik over de afgelegde kerkelijke weg leert nog iets. Wie de rapporten en besluiten van synodes overziet, stuit op een onuitgesproken aanname, een niet gestelde vraag. Er heerst een als vanzelfsprekende stilte over het bestáán van de kerk. Het gaat steeds over kerk-zijn. Natuurlijk, wij *geloven* één heilige, katholieke en apostolische kerk, maar: de CGK *zijn* dat ook. Geen twijfel daarover. En daarom ook geen woord daarover. Wij zijn de kerk des Heeren. De kerken mogen het zegel dragen van de brandende braamstruik uit Ex. 3:2: 'En toch niet verteerd.'⁵

Het vuur blijft branden was ooit de – net zo goed bedoelde – titel van een vrijgemaakte herdenkingsbundel.⁶ Maar wat is er van de GKv geworden? De interne kritiek op het vermeende klimaat van het absolute heeft eerst het verleden besmet verklaard, en heeft daarna haar eigen gezicht gekregen in een klimaat van postmodern defaitisme. De vlam is gedooft en het vuur gaat uit. Zo kan het gaan.

Het Bijbelboek Openbaring, ook vol van vuur, leert dat de kandelaar kan worden weggenomen (Op. 2:5). Het oordeel begint bij het huis van God (1 Petr. 4:17, NGB). De kerk kan in de crisis komen. Kerk-zijn is nooit onaangevochten. Helaas kan de kerk door menselijk toedoen in verval raken. En dus moet de te lang niet gestelde *kerkvraag* nu ook in de CGK wel aan de orde komen: tot wanneer ben je nog kerk?

Het is de eigen belijdenis van de kerk die daarop antwoord geeft. Zij leert het oude onderscheid tussen de 'ware' kerk en 'valse' kerk (art. 29 NGB). Bij jongere generaties zijn die twee woorden vrijwel onbekend. Zij hebben ze niet meer gehoord. Want voor ouderen zijn ze vaak onaangenaam, soms (bijna) traumatisch. Ware en valse kerk? Hoe durf je dat nu nog te

noemen. Toch hebben ze hun betekenis niet verloren. Ze zijn richtinggevend. De belijdenis vraagt zelfs van ons "nauwgezet en met grote zorgvuldigheid te onderscheiden welke de ware kerk is".

Alleen de kerk die zich daadwerkelijk wil houden aan de kenmerken die de belijdenis noemt, heeft bestaansrecht en is een echte, wettige, veilige kerkvergadering van gelovigen

Je moet willen horen bij de kerk die zich daadwerkelijk wil houden aan de kenmerken die de belijdenis noemt. Alleen die kerk heeft bestaansrecht en is een echte, wettige, veilige kerkvergadering van gelovigen. Je moet je daarentegen afzonderen van de kerk die die kenmerken veronachtzaamt, die zich (nog) wel kerk noemt maar 'aan zichzelf en haar verordeningen meer gezag toeschrijft dan aan Gods Woord' en die 'zich niet aan het juk van Christus wil onderwerpen' (art. 29 NGB). Dat is helaas een onechte, valse kerk, een *fake* kerk en daarmee ook een onveilige kerk geworden.

Ook voor de CGK geldt: de vanzelfsprekendheid om het hier *niet* over te hebben is voorbij. Als het Woord in geding is en de kerk in geding is, kun je de kerkvraag niet (langer) onbesproken laten. Er is een bewuste keuze nodig, met woorden en daden. Om een doodlopend spoor te verlaten, moet je terug naar de wissel.

Wissel

De synode heeft in 2022 uitgesproken dat er een doorgaande lijn in de Schriften is dat man en vrouw in de gemeente een eigen positie hebben en dat er expliciete Schriftteksten

zijn over de plaats van de vrouw in de nieuwtestamentische gemeente, waardoor er geen ruimte is voor openstelling van alle ambten voor de vrouw. Maar tegelijk kan volgens de synode ieder die op het punt van 'vrouw en ambt' een visie heeft die afwijkt van de synodale besluiten, zijn of haar plaats in de kerken voluit blijven innemen, al 'mag van hen verwacht worden dat zij zich voor de kerkelijke praktijk voegen naar de besluiten van de synode'.

Hier lijkt de wissel te liggen waar het meersporenbeleid is ingezet. De synode beroept zich enerzijds op de Schrift, maar wijkt anderzijds terug voor de consequentie om de daarvoor afwijkende opvattingen dan ook af te wijzen. Dit leert de Bijbel, maar je hoeft het er niet mee eens te zijn. Deze tweeslachtigheid doet afbreuk aan de uitgesproken Bijbelse overtuiging en vormt de opmaat voor de kerkelijke malaise. Het is nee- en toch ja-zeggen tegelijk. Dat gaat niet samen. Daar schuilt de oorzaak van de bestaanscrisis.

Slot

Het is de roeping van de kerk en zal ook haar redding zijn om het pluralisme los te laten en weer de eenheid van het ware geloof te onderhouden (Zondag 21 HC, antwoord 54). Dit geldt voor de plaatselijke kerk en voor het kerkverband op gelijke wijze. De belijdenis maakt daartussen ook geen onderscheid, laat staan een tegenstelling. Eenheid in Schriftbeschouwing is wezenlijk voor de instandhouding van kerk en kerkverband. Een huis dat tegen zichzelf verdeeld is, kan niet duurzaam bestaan (Mat.12:25). Maar voor alle gelovigen die op basis van Schrift en belijdenis bij de echte kerk willen blijven behoren, is daar alle plaats.

Hoe goed en mooi zou het zijn als zich dan ook daarbij kunnen voegen allen die op dezelfde grondslag willen staan, maar die nu nog elders verkeren: zij die nu met een bezwaard gemoed in een onveilige gemeenschap verblijven; zij die kerkelijk dakloos zijn geraakt; en zij die vanuit een andere gereformeerde kerkgemeenschap de eenheid zoeken. Opdat zij allen één zijn. Dan ontstaat er uit verlies winst. ■

5 Vgl. J.M.J. Kieviet, 'Kerkelijk zegel CGK heeft diepe betekenis', RD 8 februari 2025.

6 P. Jongeling, J.P. de Vries en J. Douma, *Het vuur blijft branden*, Kampen 1979.

